SVERIGES FORSVARSMAKT - UNDER RADIKAL FORANDRING

Foredrag i Oslo Militære Samfund, 20 mars 2000

ved

Viseadmiral Frank Rosenius

Sveriges Stedfortredende Överbefälhavare

(Manus må holdes opp mot fremføringen av foredraget)

I den svenska försvarsmakten reducerar vi nu fredsorganisationen med ca 50 %. Den mobiliseringsbara krigsorganisationen minskas också i motsvarande grad. Vi genomför samtidigt en synnerligen radikal förändring av vår ledningsorganisation.

Vi menar att omvärldsutvecklingen både kräver förändringar och samtidigt ger möjligheter att de närmaste åren genomföra erforderliga förändringar eftersom kravet på insatsberedskap för landets försvar är synnerligen lågt.

En berättigad fråga blir naturligtvis vad är då de bärande idéerna som styr denna process, där vi samtidigt på flera täter genomför så stora förändringar.

Jag avser belysa de fyra områden som vi lagt till grund för den framtida inriktningen av den svenska försvarsmakten - nämligen den säkerhetspolitiska omvärldsutvecklingen, teknikutvecklingen, det framtida krigets karaktär och den svenska regeringens syn på utnyttjandet av försvarsmakten i olika situationer. Jag kommer att avsluta med att skissera hur vi avser utveckla försvaret de närmaste åren mot bakgrund av dessa nya krav.
När vi beaktar omvärlden så intar naturligtvis Ryssland en dominerande roll. Ett land som är i en djup ekonomisk kris och där den militära infrastrukturen har förlorat mycket av sin forna kraft. Ett exempel på detta är Tjetjenien där i stort sett hela den insatsberedda ryska försvarsmakten varit insatt, knappt 100 000 man, mot ca 8000 tjetjenier. Och det tog flera månader att få kontroll över en yta av 100 x 100 km.

Vår bedömning är att det tar många år - sannolikt upp till tio år - innan Ryssland kan vara tillbaka som en militär stormakt med moderna konventionella stridskrafter. Men det är min uppfattning att det är mer fråga om när så sker, än om det sker.

Senare tids rapporter från Moskva tyder på att detta kan komma att ske fortare än vad många bedömare tror. Den tillförordnade presidenten Putin synes fast besluten att återställa lag och ordning. I den strategin får också en pånyttfödd försvarsmakt en viktig roll. Avsevärt ökade resurser till militär återtagning har aviserats. Detta senare måste också ställas i relation till fortsatta frostiga relationer med framförallt NATO. Konsekvenser för oss i Nordeuropa blir att det ryska politiska kraftfältet ånyo kan komma att flyttas utanför Rysslands gränser.

Rysslands militära svaghetstillstånd nu och många år framöver ger oss dock anledning att ompröva kravet på att kunna möta en klassisk kust- och gränsinvasion. Men detta skall inte tolkas som att det inte finns något militärt hot längre. Hoten har inte försvunnit - de har bara ändrat karaktär.

Men om en aggressiv militärkapacitet skulle byggas upp igen som hotar vår nationella existens, så kommer hotet att vara av en helt annan karaktär än den vi fruktade under kalla krigets dagar. Tiden är över då det var rätt att mobilisera 10 % av befolkningen för att vänta på en förestående invasion vid gräns och kust.

Förutom att ett eventuellt framtida krig kommer att ändra karaktär har vi fått en ny värld med ett stort antal möjliga konflikter, kriser och krig.
Vi har fattigdomsklyftan genom Europa som innebär mänskligt elände och lidande. Men det innebär också säkerhetspolitiska spridningsrisker om vi inte får kontroll på situationen. Mycket händer och det går snabbt. Oförutsägbarhet är numera en realitet.

Svensk säkerhetspolitik vävs alltmer in i ett brett internationellt samarbete om säkerhet i Europa. Det är inte längre risken att dras in i ett krig mellan två maktblock som står i fokus för Sveriges säkerhet utan risker förknippade med regional och lokala konflikter. Aktörer som kan tänkas agera mot Sverige och hota vår säkerhet är inte i första hand stormakter med överväldigande militära resurser utan snarare stater eller organisationer, kanske geografiskt långt från Sverige som med hot och påtryckningar, våld och skadegörelse kan tänkas vilja påverka oss. Därför är det avgörande för Sverige att det breda internationella säkerhetssamarbetet fortsätter att utvecklas och att Sverige är en aktiv partner i detta samarbete.

Det andra området som starkt påverkar vår omstrukturering är den tekniska utvecklingen. Här finns två sidor av myntet - de nya hot utvecklingen skapar och de nya möjligheter som försvararen ges.
På hotsidan vill jag särskilt peka på biologiska och kemiska vapen, IT-säkerheten samt precisionsvapen. Biologiska och kemiska vapen har alltmer kommit i fokus för svensk försvarsplanering. Det synes helt klart att med det sönderfallande Sovjetunionen har kunskap spritts om olika substanser och tillverkningsmetoder för B- och C-vapen. Jag befarar att risken ökat dramatiskt att totalitära stater och terroristgrupper har givits möjligheter att tillverka substanser som vi kan ha svårt att skydda oss emot. Här fordras således fortsatt intensiv forskning, trots alla förbudskonventioner.

Möjligheterna att skydda sig mot IT-hot blir alltmer en utmaning för stater med högteknologisk infrastruktur. Det är uppenbart att vi här inte bara har att göra med olagligt intrång för att skaffa sig information. Lika allvarligt synes vara möjligheterna att skapa kaos i IT-systemen som naturligtvis blir särskilt allvarligt i samband med en krishantering eller beredskapshöjning. Men medel föder motmedel och även vi i Sverige ser nu över vår strategi hur vi kan skydda oss men också använda dessa kunskaper för egna syften.

Beträffande precisionsvapen är trenden tydlig mot längre räckvidder, högre precision, intelligentare målsökare och lägre kostnader. Här synes just nu det offensiva utnyttjandet ha försteg före möjligheterna att skydda sig mot dessa vapensystem.

Det som tidigare sagts om hot utgör naturligtvis också grund för våra överväganden om hur att utnyttja den nya tekniken. Jag vill här därför begränsa mig till att beröra ledningssystemutvecklingen. Både utvecklingen inom sensor-området och informationsteknologin innebär helt nya möjligheter att samla in underrättelser och distribuera dessa i nätverk som snabbt och enkelt kan förse alla med nödvändig information. Datortekniken ger vidare möjlighet till avancerat beslutsstöd. Vi tittar nu på stationära luftburna multisensorsystem på ca 5000 m höjd, flera olika system med UAV (unmanned airborne vehicle) och undervattensensorer, alla sammankopplade i <u>ett</u> underrättelse-nätverk. Allt detta tillsammans med övriga förändringsfaktorer innebär vidare att vi kan reducera våra staber högst dramatiskt.

Det som sagts ovan påverkar naturligtvis krigets karaktär och hur vi bör utnyttja våra samlade försvarsresurser. Teknikutvecklingen har i grunden förändrat sättet att föra väpnad strid. Med militära mått blir detta oerhört centralt. Historiskt sett har mycket av den tekniska utvecklingen tvingats fram av militära önskemål. Nu ändras denna ordning. Den militära sidan driver inte längre fram den tekniska utvecklingen. Tvärtom, vi måste förstå och hänga med i den tekniska utvecklingen som sker ute i samhället. Stridsförloppen har tidigare varit bundna till att ske i en tidsmässig lagbunden ordning och efter bestående mönster. Inom denna ram har sedan ledningsformer, stridsteknik och vapen utvecklats.

Det är inom informationsteknologiutvecklingen som vi idag går in i det vi kan kalla en ny dimension av krigföring. Tiden får i denna dimension en avsevärt större betydelse. Informationsteknologin skapar möjlighet att följa eget och fientligt läge, utvärdera detta och leda striden i det tempo som stridsmedlens kapacitet och rörelseförmåga medger. Innebörden av detta är att den tidigare sekvensiella, tidsbundna ordningen har brutits. Den operativa chefen har fått möjligheter att skifta tyngdpunkt, ändra kraftansamlingsriktning och därmed skapa överraskning på ett helt annat sätt än tidigare.

Tekniken medger, rätt utnyttjad och förstådd, att man nu kan slå till på de platser och vi de tidpunkter där motståndaren är som mest sårbar - med Clausewitz term, hans kraftcentrum - utan att först ha tillkämpat sig territorium för att nå målområdet.
Inte ens de traditionellt säkra bakre delarna av eget territorium såsom hamnar, baser, befolkningscentra etc är fredade. Resultatet blir snabbt utvecklade operationer som förs över stora ytor utan klara frontlinjer där sammansatta förband av armé- marin- och flygstridskrafter situationsanpassat sätts in mot motståndarens viktigaste och mest sårbara punkter på djupet.

En motståndare kan redan idag med tillgänglig teknik föra en strid i snabba operationer på detta sätt. Därför utvecklar flera länder idag förmågan till flerdimensionell strid. Men också terrorister, organiserad brottslighet och andra aktörer har insett dess potential.

Denna smältdegel av ökad sårbarhet, explosiv teknisk utveckling och en breddad hot- och riskbild ställer oss redan idag inför nya utmaningar. Gränserna mellan vad som ska definieras som militära eller icke-militära hot eller händelser suddas ut. Såväl aggressiva stater som terroristgrupper kan åsamka mycket stor skada för hela samhället.

Söker man försvara sig mot denna typ av angrepp med gårdagens filosofi krävs att man är stark överallt och hela tiden. Det är en uppgift som vare sig går eller är önskvärd att lösa i morgondagens försvar. Även vi i Sverige måste kunna behärska förmågan att föra striden flexibelt i en flerdimensionell modell. Vidare måste förbanden ges en allsidighet som medger utnyttjande i kriser och krig, hemma och i internationella insatser.

Det senare har blivit ett tydligare instrument i svensk säkerhetspolitik. Vår regering och riksdag ställer numera högre krav på insatsförmåga inom ramen för multinationella insatser. Vi skall kunna delta i fredsframbringande operationer, på sikt med två bataljoner samt marin- och flygstridskrafter. Vi skall också kunna göra detta med korta tidsförhållanden med delar av förbanden. För det svenska försvaret blir detta en helt ny utmaning eftersom vi tidigare byggt på begränsade utbildningskrav under de värnpliktigas första tjänstgöring och därefter repetitionsövningar vid behov. Därutöver har vi en logistikorganisation som i allt väsentligt tar stöd i det svenska samhällets civila resurser och som inte är dimensionerad för att operera utanför landets gränser.

Ett annat viktigt ingångsvärde från regeringen är kraven på tillväxt, d v s förmågan att anpassa sig till förändringar som innebär ökade krav. Denna fråga om beredskapskrav får större betydelse nu än i tidigare planering, eftersom vi avsagt oss förmågan att ha resurser för att snabbt kunna möta ett mera omfattande väpnat angrepp. De krav vi fått är att inom ca ett år kunna ha hela den befintliga organisationen fullt krigsduglig. Inom en femårsperiod skall vi kunna öka vår krigsorganisation marginellt, genom att vi bl a utbildar flera officerare och värnpliktiga och tillför viss förrådsställd äldre materiel samt bygger upp uthålligheten med exempelvis ammunition och reservdelar. Tillväxt på längre sikt - d v s inom tio-års-perspektivet - sker genom successiva politiska beslut och är inget vi avser detaljplanera nu.

---------- ” ----------

Mot dessa politiska och militärstrategiska ingångsvärden har vi skisserat en målbild, en vision, för försvarets utveckling de närmaste tio åren. Jag kommer nu att kort presentera huvuddragen i vår långsiktiga inriktning.

För armén innebär utvecklingen att vi går från 12 brigader till fyra med ytterligare två i materielberedskap men utan personal. Detta ger möjlighet att inom några år ha totalt sex brigader. Armén kommer att mekaniseras fullt ut och moderna stridsvagnar och stridsfordon tillförs förbanden successivt. Om några år påbörjar vi organiserandet av en luftburen bataljon. Anskaffning av attackhelikopter studeras men kan tidigast förverkligas om 10 år. Artilleriet och luftvärnet kommer dock inom de närmaste åren att vara i ett svaghetstillstånd. Det är först i slutet på detta decennium som vi har kunnat frigöra resurser för att modernisera dessa funktioner. Hela det lokalt bundna territorialförsvaret omorganiseras och reduceras kraftigt i nuvarande omvärldsläge.

Inom sjöstridskrafterna sker både en reducering men också en omfattande modernisering. Vi går från 24 mindre ytstridsfartyg till 12 korvetter, varav sex är under byggnad och med avancerad smygteknik. På ubåtssidan behåller vi fem ubåtar och samtliga får luftoberoende framdrivningssystem (AIP). Detta innebär operativt att man kan vara i ett operationsområde utan att behöva snorkla under en två-veckorsperiod. Minröjningsförmågan bibehålls som idag och moderniseras. På underhållssidan tillförs lednings- och stödfartyg till varje ytstrids- och minröjningsförband. För kustartilleriet innebär utvecklingen satsning på de rörliga amfibieförbanden medan vi avvecklar allt fast kustartilleri.

Flygvapnet går från 12 flygande divisioner till åtta. Därutöver anskaffar vi flygburen radar samt bibehåller vårt transportflyg. Vi har beställt 200 JAS-flygplan som beräknas vara färdiglevererade om ca fem år. Behovet i den framtida reducerade försvarsmakten är drygt 100 flygplan, vilket vi också lägger som grund för antalet piloter och anskaffning av olika vapensystem till flygplanen. Vi avser dock tills vidare bibehålla alla flygplan vilket bl a innebär lägre flygtidsuttag per flygplan och därmed längre livslängd för systemet.

För samtliga tre försvarsgrenar går vi in för en helt ny syn på förrådshållning och nyanskaffning av tyngre materielobjekt.
Beträffande förrådshållning lämnar vi nu förbandsvis mobiliseringsförrådshållning och övergår till central och rationell förrådshållning. Vidare avser vi endast anskaffa så kallad mängdmateriel - exempelvis reservdelar och ammunition - till det antal som i princip erfordras för den årliga övningsverksamheten. Skulle orosmolnen ånyo dyka upp får vi genomföra forcerad anskaffning.

När det gäller utveckling och anskaffning av ny materiel är inriktningen även där att anskaffa bara det antal som erfordras för de behov som kan förutses i det kortare tidsperspektivet. Med denna filosofi hoppas vi att kunna frigöra ekonomiska medel så att vi kan omsätta materielen snabbare. Bl a överväger vi att i vissa fall bara utveckla och anskaffa ett fåtal demonstatorer för utbildning och taktikutveckling. Vi kommer dock att med detta koncept kunna utveckla nya system oftare. Detta möjliggör att vi kontinuerligt kan ligga på teknikens framkant. När behov uppstår att utöka vår organisation kan vi påbörja serieleveranser med moderna materiel. Utmaningen ligger naturligtvis i att fatta beslut i tid.
Vi genomför nu också en mycket radikal förändring och minskning av vår ledningsorganisation. Ett 25-tal centrala, operativa och taktiska staber reduceras till sex. Minskat antal förband och kraftfull satsning på datoriserat ledningsstöd gör att vi bedömer att vi kan reducera ledningspersonalen med mellan en 1/3-del och hälften.

Högkvarteret får här en tydligare strategisk ledningsroll. Den operativa ledningen utlokaliseras och samgrupperas med tre taktiska kommandon för mark-, sjö- och luftstridskrafter. På regional nivå avvecklas milostaber, försvarsområden m m och ersätts av fyra mindre staber, vars huvuduppgift är samverkan med de civila delarna av totalförsvaret och att stödja utbildning av hemvärn och frivillighetsorganisationerna, d v s inga operativa ledningsuppgifter.

På personalsidan reducerar vi officerskåren med ca 3000 och de civila med ca 2000, allt inom en fyra-års period. Med den omställning vi nu gör av hela försvarsmakten måste vi se över hela vårt personalförsörjningssystem. Officersutbildningen förändras, utnyttjandet av reservofficerare måste finna nya former och civilanställda kommer att ges vidgade uppgifter. En

del av personalreduceringen är ett resultat av en ganska omfattande outsourcing av vårt underhåll och våra stödfunktioner i övrigt.

Antalet värnpliktiga som utbildas varje år kommer att vara ca 17000, d v s hälften av möjligt uttag av den manliga befolkningen. Det begränsade antalet värnpliktiga som utbildas varje år gör det svårt att svara upp mot rekryteringsbehovet för internationella insatser. Av det skälet kommer vi att erbjuda ett knappt tusental värnpliktiga som genomför sin grundutbildning att ta anställning i försvaret under ett eller ett par år för att både ingå i beredskapsstyrkor för internationell insats men också tjänstgöra som instruktörer.

Avslutningsvis vill jag kommentera våra internationella åtaganden. Vi har haft och kommer att fortsätta med en hög profil när det gäller deltagande i PfP-övningar och motsv. Vi lämnar också ett ganska omfattande stöd till Baltikum. Sverige har vidare gjort särskilda ansträngningar att få med Ryssland i den Europeiska gemenskapen. Vi har i PARP-processen anmält förband från alla försvarsgrenar och vi strävar efter att snabbt nå målen för interoperabilitet. Jag anser att vi här ligger långt framme.

När det gäller internationella insatser så kan vi deltaga med maximalt ca 1500 man på årsbasis. Vi har idag ca 800 man insatta i Kosovo. Gränssättande är personalen - både officerare och soldater. Jag menar att de nordiska länderna som alla har begränsade resurser bör samarbeta för att gemensamt organisera större förband. Detta bör omfatta både armé-, marin- och flygförband. Genom att både samutnyttja resurser och landsvis specialisering inom skilda områden kan vi nå en högre rationalitet och lägre kostnad. Med lite större förbandsklossar får vi sannolikt också större inflytande i beslutsprocesserna nere i Bryssel. Detta är särskilt viktigt när nu EU skall skapa en egen krishanteringsmekanism.

Sammanfattningsvis är således försvarsmakten inne i en mycket omvälvande förändringsprocess. Omvärldsutvecklingen kräver ett nytt försvar, men ger också förutsättningar att skapa något nytt. Detta påverkar verksamheten, personalen och alla våra stridande förband.
Kriser och lågkonflikter kommer mer i fokus men det är viktigt att påpeka att vi fortsätter ha ”striden” och dess krav som grund för all verksamhet - i utbildningen och när vi formulerar våra förbandsmålsättningar.

Vi väljer att fortsätta den kvalitativa utvecklingen. Detta innebär att antalet förband blir färre. Vi menar att den framtida stridsmiljön kräver kvalitet och det är omöjligt att nå hög motivation i förbanden om vi inte har hög kvalitet. Det är också endast genom hög kvalitet som vi kan följa utvecklingen och själva dra nytta av den. Med här redovisad inriktning kan vi fortsätta att avdela ca hälften av försvarsbudgeten till materiella satsningar.

Vi skapar nu förutsättningar för en försvarsmakt för morgondagens behov. Mera flexibilitet och med ambitionen att kunna anpassas snabbt till nya uppgifter - närhelst dessa uppstår.